

Vlaams-Nederlandse werkgroep godsdienstsociologie

Secretariaat: dr. Erik Sengers
Endumeni 16
1103 AT Amsterdam ZO
tel./fax 020 4653972
erik-sengers@planet.nl

Geachte leden,

Bijgaand vindt u het verslag van de recent gehouden bijeenkomst van de werkgroep godsdienstsociologie.

Graag wijst het bestuur u op het aanstaande publiekssymposium 31 mei over de maatschappelijke gevolgen van ontkerkelijking en nodigt alle leden van harte uit daaraan deel te nemen.

Ook wordt u gevraagd uw lidmaatschapsbijdrage voorzover nog niet betaald over te maken.

Met vriendelijke groet,

Sipco Vellenga, voorzitter
Erik Sengers secretaris-penningmeester

VERSLAG

Aanwezig: Durk Hak, Jan Sloot, Sipco Vellenga, JanDirk Snel, Nico Vink, Lammert Gosse Jansma, Kees de Groot, Joris Kregting, Peter van Dam, Erik Sengers

Afmeldingen: Cors Visser, Wouter van Beek, Miranda Klaver, Jos Becker, Gerard Dekker, Marthy Veerman, André Droogers, Teus van de Lagemaat, Jan Jonkers, Mady Thung en Bert Laeyendecker.

Huishoudelijke mededelingen: Er wordt informatie gegeven over de voortgang van het symposium. Het wordt een aantrekkelijk programma, alle informatie is te vinden op www.ru.nl/sociologie/congres/begin. *Indien u wilt deelnemen graag tijdig aanmelden, uw studenten kunnen gratis deelnemen!* De organisatie streeft naar een hoge opkomst. Er wordt verder melding gemaakt van de website van het tijdschrift *Religie en Samenleving*, maar uw secretaris heeft deze niet kunnen vinden. Er is een kaartje gekomen van de weduwnaar van Karen Pärna, dat rondgedeeld wordt. Tenslotte worden de afmeldingen doorgenomen.

Lezing Peter van Dam: het onderzoek naar verzuiling is een vervolg op zijn proefschrift over de confessionele vakbeweging. Hij liep daarbij stuk op het begrip verzuiling, dat hij toen kon omzeilen door het woord 'Milieus' omdat hij in het Duits schreef. Daarop besloot hij een begripsgeschiedenis te schrijven van het woord. Deze metafoor verhindert volgens hem een juist beeld op de Nederlandse geschiedenis waardoor essentiële conflicten naar de achtergrond verdwijnen. Met name interesseert hem de plaats van religie in de samenleving, de civil society en de rol van de politiek. Liever gebruikt

hij het begrip ‘zware gemeenschappen’ om de zuil aan te duiden. Daarvan waren er begin twintigste eeuw drie: katholiek, protestants, socialistisch. Het woord ‘zuil’ is uitgevonden door de overheid, om de subsidieverdeling aan het maatschappelijk veld te kunnen coördineren. Het riep een sterke discussie op over de verdeeldheid van het Nederlandse volk. Vanaf de jaren vijftig wordt het ook een wetenschappelijk begrip en een woord voor de Nederlandse zelfbeschrijving. Daardoor ontstaan er ook blinde vlekken: de Nederlandse aparte ontwikkeling, terwijl er ook in andere landen ‘zware gemeenschappen’ waren, de karikaturale opdeling van de Nederlandse samenleving maakt niet zichtbaar dat er ook veel ongebondenen waren en de breuk van de jaren zestig wordt hierdoor overgewaardeerd. Spreker eindigt met een pleidooi om de Nederlandse religiegeschiedenis nog eens onder de loupe te nemen en meer nadruk te leggen op transformatie.

Lezing Erik Sengers

Eind 2012 organiseerde Peter van Dam in Münster een symposium over Religie in Nederland na de verzuiling. De lezing die hij en Sengers daar hielden worden hier nu ook gepresenteerd. De vraag aan Sengers was iets te zeggen over de maatschappelijke opstelling van de kerken in deze context. Hij begint ermee te zeggen dat de verwachtingen over de maatschappelijke rol van de kerken heel hoog is, zowel binnenkerkelijk (relevantie voor leden en samenleving) als buitenkerkelijk (behoud normen en waarden). Maar kunnen ze dat ook realiseren? Ze worden immers steeds kleiner en de voortschrijdende differentiatie beperkt hun invloed. De stelling in de lezing is dat de zoektocht van de kerken naar het midden van de samenleving zonder succes en ongewenst zal zijn, en moeilijk zo niet onmogelijk omdat de kerken de steunpunten in andere sociale subsystemen ontberen. De stelling wordt onderbouwd met voorbeelden uit de betrokkenheid van de kerken bij zorg en welzijn. De auteur geeft aan, en dat was ook zijn opdracht, een sterk institutioneel en officieel begrip van kerk. Ook geeft hij aan persoonlijk betrokken te zijn bij het onderwerp, wat zijn benadering mede bepaalt. Een overzicht van de historische ontwikkeling moet noodzakelijkerwijs beginnen met ‘verzuiling’. De levensbeschouwelijke instanties van zorg en welzijn zijn ontstaan vanuit de kerkelijke milieus maar waren private instellingen. Dit is anders in Duitsland, waar de georganiseerde kerkelijke naastenliefde ‘kerk’ is. Sengers maakt duidelijk dat dit een klein maar veelbetekenend verschil is. Aan de hand van Kennedy maakt Sengers een driedeling in de ontwikkeling: allereerst tot 1965 een fase van sterke zuilen en grote diversiteit van aanbod, na 1965 werden de instanties voor zorg en welzijn geleidelijk geprofessionaliseerd en losgelaten door de kerken. Na 1985 werden deze banden niet meer opgepakt, voorzover er wederzijds al behoefte aan was en ook de samenleving ziet de kerk liever niet terug op het maatschappelijk terrein, ondanks vage wensen over de rol van religie in de samenleving. Omdat de intermediaire instanties ontbreken verwacht de spreker geen spoedige terugkeer van de kerk in het maatschappelijk midden, een theologische herbezinning is daarvoor nodig.

MEDEDELINGEN

Nieuw lid stelt zich voor:

Mijn naam is Ben Provoost (27). Van 2008-2012 heb ik sociologie gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam. Vanaf mijn tweede studiejaar is de interesse in de wisselwerking religie en samenleving ontstaan en wijdde hier menig paper en essay aan. Mijn afstudeerscriptie ging over kerkelijke participatie van jongvolwassen orthodox-protestantse hoogopgeleiden. Sinds 1 september werk ik als regioredacteur bij het Reformatorisch Dagblad in Apeldoorn. Vanuit persoonlijke interesse blijf ik graag op de hoogte van de actuele ontwikkelingen in de godsdienstsociologie.

PAS VERSCHENEN

- Gerard van Gulp: *Reformatie in Brabant. Protestanten en katholieken in de Meierij van 's Hertogenbosch 1523-1634*. Hilversum Verloren 9789087043568 € 29,-
- Gerard van Krieken: *Syb Talma 1864-1916, een biografie*. Verloren, Hilversum 9789087043544 € 27
- Herman van Rens: *De vervolging van joden en Sinti tijdens de tweede wereldoorlog in de Nederlandse provincie Limburg*. Hilversum, Verloren 9789087043537 € 49,-
- red. Jarlert, Anders: *Piety and Modernity. The dynamics of religious reform in Northern Europe, 1780-1920*. ISBN 9789058679321, Leuven University Press. € 69,50
- red. Oldenhuis, F.T.: *Religie op de werkvloer*. ISBN 9789085250326, Protestantse Pers € 9,95
- ALIDADI, K., FOLETS, M.-C. (eds.), *A test of faith? Religious diversity and accommodation in the European workplace*, Farnham, Ashgate, 2012.
- BERNARD-MAUGIRON, N., DUPRET, B., *Ordre public et droit musulman de la famille : en Europe et en Afrique du Nord*, Bruxelles, Bruylant, 2012.
- FERRARI, S., PASTORELLI, S. (eds.). *Religion in public spaces: a European perspective*, Farnham, Ashgate, 2012.
- FORNEROD, A. (Dir.), *Assistance spirituelle dans les services publics*. Strasbourg, Presses universitaires de Strasbourg, 2012.
- HILL, M. (ed.), *Religion and discrimination law in the European Union : proceedings of the 23rd Congress of the European Consortium for Church and State Research, St Stephen's House, University of Oxford, 29 Sept.- 2 Oct.2011 = La discrimination en matière religieuse dans l'Union Européenne*, Trier, Institute for European Constitutional Law, 2012.
- NIELSEN J. S. et al. (eds.), *Yearbook of Muslims in Europe*. Volume 4, Leiden, Brill, 2012
- POLLACK D., MÜLLER O., PICKEL G., *The Social Significance of Religion in the Enlarged Europe. Secularization, Individualization and Pluralization*, London, Ashgate, 2012.
- TEMPERMAN, J. (ed.), *The Lautsi papers : multidisciplinary reflections on religious symbols in the public school classroom*, Leiden, Martinus Nijhoff, 2012.
- YEGENOGLU M., *Islam, Migrancy, and Hospitality in Europe* (Literatures and Cultures of the Islamic World), Palgrave, Macmillan, 2012.
- VOYE, L. ABTS, K. DOBBELAERE, K., *Autres temps, autres mœurs. Travail, famille, éthique, religion et politique: la vision des Belges*, Bruxelles, Racine Campus, 2012
- CHRISTOFFERSEN, L., IVERSEN, H. R., KÆRGÅRD, N., WARBURG, M., *The Danish Religious Model in the Future*, Anis, København, 2012. (In Danish)
- JELDTOFT, N., *Everyday Lived Islam*, PhD dissertation, Faculty of theology, Copenhagen 2012. (Available [on line](#))
- NIELSEN, J. S., *Islam in Denmark: The challenge of diversity*, Plymouth, Lexington Books, 2012.
- NIELSEN, J. S. (Ed), *Religion, Ethnicity and Contested Nationhood in the Former Ottoman Space*, Brill, Leiden, 2012.
- NIELSEN, J. S. & JELDTOFT, N. (Eds), *Methods and Contexts in the Study of Muslim Minorities: Visible and Invisible Muslims*, Routledge, 2012.
- VINDING, N. V. & CHRISTOFFERSEN, L., *Danish Regulation of Religion, State of Affairs and Qualitative Reflections*, Faculty of Theology, Copenhagen, 2012.
- DAVIDSON, N. *Only Muslim: Embodying Islam in Twentieth-century France*, Ithaca and London, Cornell University Press, 2012.
- KEENAN, M., *Child Sexual Abuse & the Catholic Church: Gender, Power, and Organizational Culture*, Oxford, Oxford University Press, 2012.
- AHMAD, W. and SARDAR, Z. *Muslims in Britain: Making Social and Political Space*, Abingdon, Routledge, 2012.

- BRUCE, S. *Politics and Religion in the United Kingdom*, Abingdon, Routledge, 2012.
- GUEST, M. and ARWECK, E. (eds.), *Religion and Knowledge: Sociological Perspectives*, Aldershot, Ashgate, 2012.
- JACKSON, R. (ed.) *Religion, education, dialogue and conflict: perspectives on religious education research*, London, Routledge, 2012.
- JACKSON, P.I. and DOERSCHLER, P. *Benchmarking Muslim Well-being in Europe: Reducing disparities and polarizations*, Bristol, Policy Press, 2012.
- JAWAD, R. *Religion and faith-based welfare: From wellbeing to ways of being*, Bristol, Policy Press, 2012.
- MITCHELL, J. and GOWER, O. (eds.) *Religion and the News*, Aldershot, Ashgate, 2012.
- PARKER S. G. and LAWSON, T. (eds.) *God and War: The Church of England and Armed Conflict in the Twentieth Century*, Aldershot, Ashgate, 2012.
- SCOLNICOV, A. *The Right to Religious Freedom in International Law: Between Group Rights and Individual Rights*, Abingdon, Routledge, 2012.
- SPUFFORD, F., *Unapologetic: Why, despite everything, Christianity can still make surprising emotional sense*, London, Faber and Faber, 2012.
- VAKULENKO, A . *Islamic Veiling in Legal Discourse*, Abingdon, Routledge, 2012.
- WOODHEAD, L. and CATTO, R. (eds.) *Religion and Change in Modern Britain*, Abingdon, Routledge.
- ZUCCA, L. *A Secular Europe: Law and Religion in the European Constitutional Landscape*, Oxford, Oxford University Press, 2012.
- Lieburg, Fred van (red.): *Opwekking van de natie. Het Nederlandse Reveil opnieuw bekeken*. ISBN 9789087042639, Hilversum: Verloren.
- red. Dijkman, Pieter Jan / Borgman, Erik / Geest, Paul van: *Dood of wederopstanding? Over het christelijke in de Nederlandse politiek*. ISBN 9789461052025, Amsterdam: Boom € 22,50.